

ŠIRIMO OBZORJA

4. 6. 2026

» 12

Obrazi 16. slovenske vlade

» 21

Dr. Jernej Letnar Čerňič,
Jan Zobec: Kako globoko
je zabredlo sodstvo?

» 24

Deklica v rokah strokovnjakov
v vedno večji stiski

» 28

Intervju: mag. Albin Vrabič

V šolah bi morali

ISKATI POTENCIAL

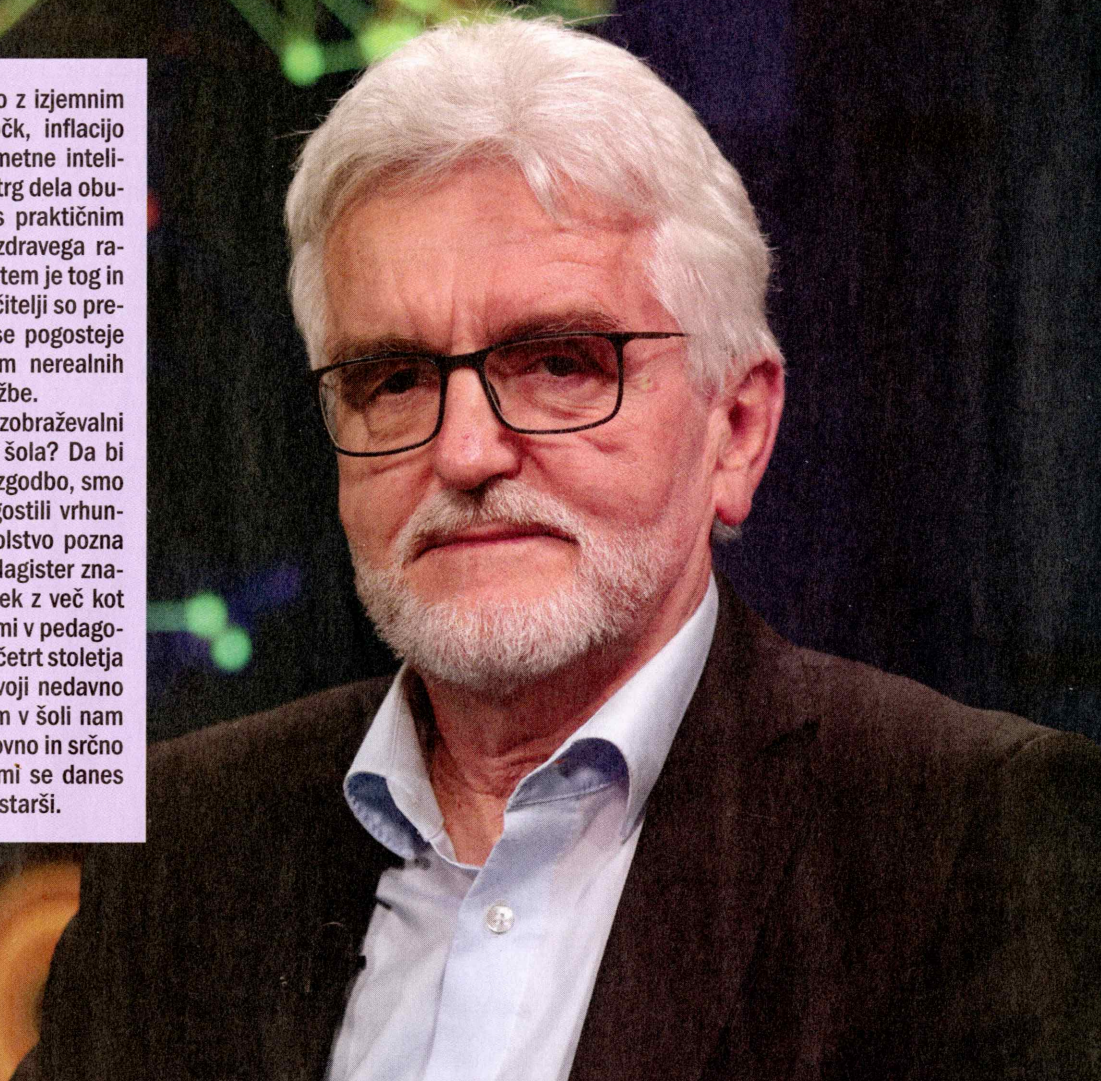
4,45 €

254

Na eni strani se soočamo z izjemnim pritiskom po zbiranju točk, inflacijo odličnjakov in vdorom umetne inteligence, na drugi strani pa trg dela obupano išče strokovnjake s praktičnim znanjem in dobro mero zdravega razuma. Slovenski šolski sistem je tog in prežet z birokratizacijo, učitelji so preobremenjeni, dijaki pa vse pogosteje izgorevajo pod bremenom nerealnih pričakovanj staršev in družbe.

Kdo ima prav in kje na tej izobraževalni šahovnici stoji slovenska šola? Da bi razvozlati to kompleksno zgodbo, smo v podkastu Vroča tema gostili vrhunskega strokovnjaka, ki šolstvo pozna do zadnje podrobnosti. Magister znanosti Albin Vrabčič je človek z več kot štiridesetletnimi izkušnjami v pedagoškem procesu, od tega je četrto stoletje deloval kot ravnatelj. V svoji nedavno izdani knjigi Srce in razum v šoli nam ponuja ogledalo ter strokovno in srčno rešitev za izzive, s katerimi se danes soočajo učitelji, učenci in starši.

Mag. Albin Vrabčič (rojen 1955) je po osnovni izobrazbi univerzitetni diplomirani inženir strojništva, kasneje pa je zaključil še znanstveni magisterij iz menedžmenta neprofitnih organizacij na Fakulteti za družbene vede. Svojo poklicno pot je začel v gospodarstvu, v Termoelektrarni Šoštanj, že leta 1979 pa je stopil v razred kot učitelj mehanike na Šolskem centru Velenje.

Med letoma 1988 in 1993 je vodil srednjo strojno šolo v Velenju, leta 1998 pa je prevzel vodenje Šole za rudarstvo in varstvo okolja, kjer je ravnateljaval polni dve desetletji. Bil je ključni akter pri uvajanju sodobnih didaktičnih programov (Mehano, Leonardo), član republiških predmetnih in maturitetnih komisij ter višji svetovalec na Centru RS za poklicno izobraževanje (CPI), kjer je sooblikoval nacionalni sistem ugotavljanja kakovosti. Za svoje delo je prejel najvišjo nagrado Republike Slovenije za življenjsko delo na področju srednjega šolstva (2020) in Slomškovo priznanje (2022).

MAG. ALBIN VRABČIČ, DOLGOLETNI RAVNATELJ

V šolah bi morali ISKATI POTENCIAL

Pogovor z mag. Albinom Vrabčičem o tem, zakaj nas absolutno ocenjevanje ubija, kako rešiti dijake pred eksterno maturo, zakaj imamo inflacijo odličnjakov in kako lahko umetna inteligenca v razrede vrača človeške stike.

TOMAŽ CUDER

JAKA KRENKER / DOMOVINA

Gospod Vrabič, svojo poklicno pot ste začeli v Termoelektrarni Šoštanj, a ste leta 1979 prestopili v šolske klopi in postali učitelj mehanike. Kako ste doživeli prehod iz industrije pred klopi srednješolcev?

Začetek ni bil lahek, predvsem zato, ker sem imel sprva napačno predstavo o tem, kaj sploh je poučevanje. Že kot osnovnošolec in srednješolec sem inštruiral in prejemal pozitivne povratne informacije, pri matematiki sem pomagal celo sosedom, starim petdeset let. Imel sem torej pedagoško žilico in tisto podjetniško iskro. Vseeno pa sem bil na začetku svoje uradne učiteljske poti prepričan, da je moja edina naloga, da pridem v razred, podam strokovno snov, zahtevam znanje in to ocenim. A hitro sem ugotovil, da je to premalo.

V knjigi iskreno priznate, da ste z uporabo Gaussove krivulje za ocenjevanje dijakov naredili napako. Zakaj je bil ta pristop napačen?

Res je, na začetku sem celo narisal Gaussovo krivuljo na tablo in dijakom razlagal, da bo pač nekaj odličnih, večina povprečnih, nekaj pa jih bo dobilo nezadostno oceno. Bil sem strog. S tem sem že vnaprej frustriral tiste dijake, ki so bili pri mojem predmetu šibkejši. Danes vem, da je bilo to povsem napačno in pregrobo. Frustriral sem jih brez pravega razloga in iz tiste prve generacije, ki sem jo učil na ta strog, neoseben način, me dijaki danes večinoma sploh ne pozdravljajo. Menim, da upravičeno.

Prelomni trenutek je bil fizični napad dijaka na vašega kolega učitelja. Kako je ta dogodek spremenil vaš pogled na šolski sistem?

To je bil dogodek, ki mi je dobesedno spremenil pedagoško paradigmo. Po rekreaciji smo sedeli, ko se je nekdanji dijak, takrat poštar, zagnal v mojega kolega učitelja in ga fizično napadel. Zelo šokantno. Naslednji dan sva s kolegom analizirala ređovalnico tega napadalca. Ugotovila sva, da je imel fant pri vseh predmetih še kar solidne ocene, pri predmetu mojega kolega pa same enice. Ta fant je bil frustriran, svoj gnev je uperil v učitelja. Takrat sem uvidel, da ocenjevanje ni zgolj golo merjenje zna-

nja »znaš ali ne znaš«, temveč ima izjemno globoke psihološke posledice.

Od tistega dne ste začeli dijake obravnavati povsem drugače, kot »kupce« vašega znanja?

Natančno tako. Spoznal sem, da je znanje mogoče predati le tam, kjer obstaja odnos. Od takrat naprej so bili dijaki zame najprej ljudje in šele nato učenci. Začel sem jih bolje poslušati, razumeti njihove stiske ter prepoznavati njihove močne in šibke točke. Prav ta premik od ocenjevanja k odnosu je bistveno spremenil moje delo učitelja.

Naslov vaše knjige je Srce in razum v šoli. Zakaj poudarjate to ravnovesje?

Šola ima zelo veliko »razuma« – pravil, ocen, učnih načrtov, materialne opreme, zgradb. Vse to je hladno, a nujno potrebno, da stvar funkcionira racionalno. A če je v šoli preveč zgolj tega razuma (da je edino pomembno, koliko je petkrat osem in koliko točk dobiš), postane šola ledenica. Če pa na drugi strani ni strukture ter imamo samo čustva in srce, hitro nastane kaos. Dobra šola nenehno išče ravnovesje med srcem (odnosi) in razumom (znanjem). Po izobrazbi sem strojnik. V mehaniki vedno iščemo ravnovesje; če je ravnovesje, hiša stoji. Enako velja za šolo.

Zanimiva je vaša interpretacija kipa Stojana Batiča, ki stoji pred Šolskim centrom Velenje in je na naslovnici vaše knjige. Kaj nam sporoča?

Kip predstavlja mladeniča in mladenko. Imata prijeten, topel medsebojni odnos – to simbolizira srce. Hkrati pa se osredotočata na nekaj hladnega: na odprto knjigo, ki jo držita v rokah. Ta knjiga predstavlja razum in strokovno vsebino. Kot pravi kanadski pedagog Michael Fullan: »V šoli so ključni odnosi.« Če je odnos med vodstvom in učitelji ter med učitelji in dijaki porušen, šola ne more doseči pravega uspeha ne glede na to, kako dobri so kadrovski in materialni pogoji.

Pravite, da se grajenje odnosa začne že na samem začetku učne ure.

Učna ura je prostor, kjer si učitelj in dijaki delijo 45 minut. Ta se začne s pozdravom. Ko sem prišel v razred rudarjev – rudarstvo poudarja tovarštvo in težke

“

Dobra šola nenehno išče ravnovesje med srcem (odnosi) in razumom (znanjem).

delovne pogoje – sem se postavil in jih pozdravil po rudarsko: »Srečno!« Prvič so morda odgovorili le nekateri. Počakal sem in pozdrav ponovil. Šele ko je cel razred zbrano in jasno odzdravil, smo začeli. Pozdrav je trenutek, ko se kot ljudje opazimo, ko vzpostavimo stik in se zavedamo drug drugega.

So današnje generacije, ki so z glavami uprte v pametne telefone in imajo v ušesih slušalke, še sposobne takšnega odnosa?

V načelu ni razlik. Včasih so si dijaki šepetali in pošiljali listke, danes pa gledajo v telefone. Oblika motnje je drugačna, bistvo človeka pa ostaja isto. Tudi današnji mladi hočejo biti sprejeti, videni in potrjeni. Danes to potrditev (dopamin) iščejo skozi všečke na spletu, a prava potrditev se zgodi le v živem odnosu. Učiteljeva naloga je enaka kot v času Aristotela – da gradi pristen odnos, ki mladim pomaga premagovati njihove težave in usmerjati njihovo pozornost.

Zakaj vas tako moti sistem, kjer so vsi dijaki ocenjevani po istih kriterijih?

To daje zgolj lažen občutek pravičnosti. Absolutno ocenjevanje predpostavlja, da so si vsi dijaki enaki in imajo enake začetne položaje. A to ne drži. Če ribo ocenjuješ glede na to, kako pleza na drevo, bo celo življenje mislila, da je neumna. V šoli merimo samo nekaj določenih predmetov in na teh merjenjih temeljijo ocene, ne merimo pa vztrajnosti, empatije ali vodstvenih sposobnosti ... Zagovarjam tudi uporabo relativnega ocenjevanja, kjer se nagrajuje posameznikov osebni napredek glede na njegove lastne zmožnosti in šibke točke, ne pa golo tekmovanje z drugimi.

Svoje dijake ste celo vpletli v proces zaključevanja ocen. Kako to deluje v praksi?

Ocene niso loterija. Z dijaki sem se o zaključnih ocenah začel pogovarjati že

mesec ali dva pred koncem šolskega leta. Vsakega sem poklical k sebi, da sva pogledala redovalnico, in ga vprašal: »Kaj predlagaš glede na svoje delo?« Zanimivo je bilo, da so bile njihove predlagane ocene pogosto nižje od tiste, ki sem jo jaz že imel v mislih. S tem so se učili realne samokritičnosti. Če so želeli višjo oceno, sem jim natančno določil, kaj morajo za to še narediti. Če je proces transparenten, ocena ne more biti krivična.

Kako gledate na državno eksterno maturo?

Čeprav sem bil vrsto let član državne predmetne komisije za mehaniko in državne komisije za poklicno maturo, sem nasprotnik eksterne mature v njeni trenutni, togi obliki. Spodbuja šablonski način razmišljanja. Naloge so sestavljene tako, da omogočajo čim bolj enoznačno ocenjevanje zunanjim ocenjevalcem pod šifro. Eksterna matura je izraz popolnega nezaupanja v učiteljevo delo. Ustvarja nacionalno histerijo, vse se vrti samo okoli točk. Sistem bi moral zmečhati, učiteljem vrniti veljavo, fakultetam pa ponovno omogočiti, da preko sprejemnih izpitov same preverjajo specifične talente, ki jih goli maturitetni testi ne morejo zaznati.

Učitelj svoje dijake spremlja, usmerja in pozna štiri leta. Na koncu usodo dijaka prevzame neki anonimni ocenjevalec, za katerega je dijak zgolj naključna koda.

Ali ni to izraz globokega nespoštovanja do učitelja?

V knjigi eksplicitno zapišem, da trenutni sistem eksterne mature pomeni nezaupanje do učiteljev. S tem ko država celotno končno preverjanje in odločanje o življenjski usodi posameznika prenese na zunanje institucije, sta šola in učitelj izgubila svojo pristojnost in avtonomijo. Dijak v tem birokratskem aparatu postane zgolj številka, ki jo nekdo tretji, ki fanta ali dekleta sploh nikoli ni videl, popravi brez kakršnegakoli poznavanja njegovih dejanskih talentov.

To povzroča, da je celotna Slovenija v maturitetnem obdobju ujeta v nekakšno mini histerijo, ko se dijaki ne učijo več za življenje in ustvarjalnost, ampak vlada popolna tišina, ker se vsi »drilajo« izključno za točke na maturi. Takšen sistem absolutnega ocenjevanja je preveč tog in meri zgolj ozek spekter znanja, povsem pa spregleda človeško komponento, kot sta npr. empatija

“

Včasih so si dijaki šepetali in pošiljali listke, danes pa gledajo v telefone. Oblika motnje je drugačna, bistvo človeka pa ostaja isto.

ali sposobnost vodenja. Zato se močno zavzemam za to, da eksterno maturo omehčamo. Učiteljem je treba vrniti vero v lastno strokovno presojo, saj so prav oni tisti, ki so z mladimi zgradili pristen odnos in najbolje vedo, kaj sleherni izmed njih v resnici zmore.

Starši se pritožujejo nad preobitjem snovi. Kje je tu rešitev?

Učni načrti se nenehno širijo, ker nihče noče ničesar črtati. Tukaj mora nastopiti učiteljeva suverenost. Sam predlagam tako imenovano ABC-analizo oziroma Paretoovo pravilo v šolstvu. Od celotne snovi pri določenem predmetu je le približno 20 odstotkov (področje A) zares ključnih konceptov. Naloga učitelja je, da izlušči teh 20 odstotkov in se pri pouku poglobljeno ukvarja z njimi. Če dijaki te temelje razumejo in znajo uporabiti v praksi, smo rešili 80 odstotkov celotnega problema. Učitelji žal prepogosto hitijo, da bi zajeli prav vse, kar vodi v površnost in pozabo.

Imamo veliko visoko izobraženih mladih, gospodarstvo pa išče dobre obrtnike in inženirje. Smo ujeti v »iluzijo znanja«?

Točno to. Smo v prehodnem obdobju, ko se še vedno oklepamo stare miselnosti, da ti z diplomom ali doktoratom ne bo treba fizično delati in te čaka varna državna služba. A trg dela je kruta realnost. Za zasebni sektor formalni papirji pomenijo vedno manj. Ključne so kompetence – kaj dejansko znaš narediti in doprinesti. Naš šolski sistem je še vedno pretežno teoretski, ustvarja visoko izobražene kadre, ki pa jim pogosto manjka uporabnih in praktičnih veščin. K sreči opažam, da se trend počasi obrača nazaj k iskanju dejanskih poklicnih veščin.

Zakaj se vam je zdelo pomembno, da učitelj strokovnega predmeta, kot je mehanika, dijake uči bontona?

Ker je življenje mnogo širše od samega učnega načrta. V šoli se moramo pogovarjati tudi o vsakodnevnih izzivih, saj je komunikacija osnova vsega. Z mojimi dijaki smo se resnično učili rokovanja. Zakaj? Ker sta pozdrav in stisk roke prvi stik s človekom. Stisk je lahko mlahav, lahko je pregrob, lahko pa nekemu stisneš roko in pogledaš povsem mimo njega. V razredu smo se vsi med seboj rokovali, da so dobili občutek za pravi, odločen in spoštljiv stisk roke z očesnim stikom. Morda se je to komu takrat zdelo čudno ali celo bizarno, da se pri mehaniki ukvarjamo z bontonom. Vendar mi je eden izmed teh dijakov, ki je kasneje postal zelo uspešen podjetnik, v knjigi napisal in se mi zahvalil, saj je v poslovnem svetu ugotovil, kako izjemno pomembna in prava je bila tista šolska lekcija rokovanja.

Ali naša togost služi učiteljem kot ovira ali zgolj kot udobna potuha?

To je dvorezen meč. Slovenski sistem je neizpodbitno preveč zbirokratiziran in »popredalčkan«. Pri nas so plače in napredovanja določeni s pravilniki; vse je vnaprej natančno določeno, kar pomeni, da ravnatelj pravzaprav nima tistega pravega finančnega vzvoda, da bi učitelja neposredno nagradil za izjemno delo ali pa sankcioniral za slabo. To pa prinaša točno to, kar ste omenili – zelo priročen izgovor oziroma potuho. Najlažje je namreč reči: »Tako je predpisano, zakon mi ne dopušča,« in se s tem izogniti vsaki osebni odgovornosti za spremembe. Za vsako inovacijo in vsak odmik od povprečja je danes potrebna hrabrost. Čeprav zakonodaja res prinaša omejitve, so te omejitve večinoma v naših glavah. Učitelj ima v svojem razredu še vedno ogromno svobode – sam lahko izbere, kako bo podal snov, kako bo zgradil odnos, komu bo ponudil roko. Sistem ne

“

Naloga učitelja je, da iz učnega načrta izlušči 20 odstotkov ključnih konceptov in se pri pouku poglobljeno ukvarja z njimi.

sme biti izgovor za pomanjkanje človečnosti in iniciative. Pogoji pa je seveda, da za takšnim učiteljem stoji odločen ravnatelj, ki ga pri tem inovativnem pristopu podpira in varuje.

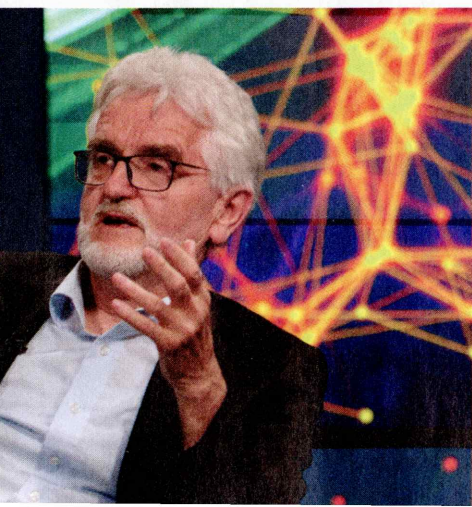
Ne moreva mimo pritiska staršev. Kako to vpliva na šolo in učitelje?

Starši s tem svojim otrokom delajo pravo medvedjo uslugo. Zaradi takšnih pritiskov in naraščajoče birokratizacije se šole in učitelji umikajo v tako imenovano varno cono. Raje ne naredijo ničesar tveganega ali inovativnega, da ne bi prišlo do pravnih zapletov. Z dijaki smo včasih hodili na Triglav, kar je bilo neprecenljivo za njihov karakter in sodelovanje. Danes tega ne počnemo več, ker so zahteve in varnostni protokoli postali absurdni. Žrtve tega pretiranega zaščitništva in pravdanja pa so izključno otroci.

Kako bo umetna inteligenca (UI) vplivala na slovenske šole?

Če bi danes pisal novo izdajo knjige, bi bil njen naslov Srce, razum in umetna inteligenca v šoli. Dejstvo je, da UI lahko v nekaj sekundah napiše vrhunski esej ali seminarsko nalogo. Ravno zato se bo vloga učitelja močno spremenila – prešla bo od golega podajanja informacij k moderiranju medsebojnih odnosov. Dijak bo moral stopiti pred razred, razpravljati o tistem, kar je napisal ali kar mu je generiral UI, argumentirati svoje misli in jih zagovarjati. Paradoksalno bo UI zahtevala, da v šolo vrnemo pristen človeški stik, komunikacijo in kritično presojo. Tega stroji ne zmorejo.

Kako lahko filozofija vodenja v svetovno uspešni tehnološki multinacionalki kot je podjetje DeWesoft služi kot lekcija slovenskim zbornicam?

“

Eksterna matura je izraz popolnega nezaupanja v učiteljevo delo. Ustvarja nacionalno hysterijo, vse se vrti samo okoli točk.

Jure Knez vodi podjetje DeWesoft, katerega merilni instrumenti so montirani na najzahtevnejših satelitih, v raketah, na Boeingu in v Formuli 1. Pred kratkim so v Trbovljah in Laškem zakupili cel hotel, saj se je na njihovi konferenci zbralo kar 600 vrhunskih inženirjev s celega sveta. Njegova menedžerska filozofija pa je nekaj, kar bi si moral zapisati vsak šolski minister in ravnatelj. Knez odkrito pravi, da okrog sebe zbira ekipo ljudi z izrazito močnimi točkami na tistih področjih, ki jih podjetje v tistem trenutku potrebuje. Šibke točke posameznikov ga ne zanimajo. Njegov cilj je, da se močne točke zaposlenih razvijejo do briljantnosti. V šoli pa imamo sistemski problem, ker so učitelji pod nenehnim pritiskom, da morajo vsi dijaki znati vse. Če ima nekdo talent za tehniko, pa mu ne gre angleščina, ga bo sistem mrcvaril na njegovi šibki točki, namesto da bi mu omogočil uresničiti polni potencial tam, kjer je močan. Seveda, določen minimum mora obstajati, a dobra šola bi morala delovati kot slovensko mednarodno uspešno podjetje DeWesoft – prepoznati specifičen talent posameznika, ga navdušiti in iz njega narediti diamant, ne pa vseh siliti v sivo, varno povprečje.

Kako se je vaš pristop obrestoval pri vaši nekdanji generaciji dijakov, s katerimi ste povezani že skoraj pol stoletja?

Trdno verjamem, da mora imeti dober učitelj včasih tudi kakšne ideje, ki so drzne, posebne in morda na prvi pogled malce nore. Zakaj? Ker takšne ideje sprožijo močna čustva in emocije, ki mlade navdihnejo in jih potegnejo naprej. Moji nekdanji dijaki, ki sem jim bil razrednik, so pred desetletji ustanovili društvo

Concordia. To društvo neprekinjeno deluje že polnih 45 let! Še danes redno ponavljamo naše maturantske izlete, in to skupaj z njihovimi ženami. Nazadnje smo šli skupaj v Makedonijo, saj je bil naš nekdanji dijak tam zaposlen kot policijski ataše. Veste, kaj nas po vseh teh desetletjih še vedno drži skupaj in motivira? Povezuje nas ideja, ki smo jo takrat potegnili naravnost iz predavanj mehanike. Postavili smo si cilj, da se bomo v življenju z lastnim trudom in znanjem dvignili tako visoko, da se bomo popolnoma razbremenili gravitacije ter dosegli breztežnostni prostor. To je ta nekoliko nora, metaforična ideja iz mehanike, ki nas navdihuje že 45 let. To je dokaz, da šola, ki temelji na iskrenem odnosu in močnih skupnih čustvih, nikoli ne zastara in nikoli ne umre.

Dolga leta ste sooblikovali sistem elektronsko podprte samoevalvacije (EPoS) v slovenskih šolah. Kako naj vemo, ali je učitelj res dober?

Kakovost se ne izboljšuje z inšpekcijami, ampak z notranjo refleksijo. Sistem EPoS temelji na tem, da dijaki anonimno ovrednotijo delo učitelja – ali pri matematiki na primer uporabljajo primere iz vsakdanjega življenja. Če večina dijakov odgovori pritrdilno in se s tem strinja tudi učitelj v svoji samooceni, je to potrditev dobre prakse. Če pa dijaki menijo drugače, je to za učitelja jasen signal, kje se mora izboljšati. Brez povratne informacije ni napredka.

Ali je danes težje biti učitelj, kot je bilo pred štiridesetimi leti?

Rekel bom, da ne. Od nekdanj se govori, da so današnji mladi »nemogoči« in celo malo »pokvarjeni« – to so govorili že pred stoletji. Morda so danes obremenjeni s hitrimi impulzi ekranov in telefonov in še s čim, a v svojem bistvu ostajajo enaki. Želijo si dobrega odnosa, želijo si biti opaženi in spoštovani. Učiteljski poklic je vedno bil in vedno bo izziv, a če deluješ iz srca, prepoznaš krhkost posameznika in mu pomagaš rasti, ostaja to eden najlepših in najpomembnejših poklicev na svetu. ●

Knjigo Srce in razum v šoli lahko tudi kupite.

Celoten intervju si oglejte na spletni strani Domovine in na YouTube ali Spotifyu.